

Posudek oponenta na diplomovou práci PŘF UK

Zdeněk Vytačil: Výživa a sociální rozdíly v raném středověku Francie: analýza stabilních izotopů lehkých prvků dospělých jedinců merovejského pohřebiště Le-Norroy-le-Veneur (Francie, 5. až 8. století n. l.)

Předložená diplomová práce představuje zajímavou a originální sondu do výživy merovejské populace žijící na území dnešní Francie. Při řešení tohoto tématu využívá metody analýzy stabilních izotopů uhlíku a dusíku. Propojení izotopové analýzy s antropologií a archeologií je stále badatelsky atraktivním přístupem, proto se nelze divit, že výsledky a především jejich interpretace vzbuzují zvýšená očekávání.

Autorova studie obsahuje 64 stran textu včetně seznamu shromážděné a prostudované literatury čítající přes sto titulů (113) až na dvě výjimky cizojazyčných. V přílohách práce (10 stran) jsou uceleně prezentovány výsledky laboratorního měření a plány pohřebiště. Co se týče jazykové stránky práce, pak autor používá poměrně složitě členěné a dlouhé větné konstrukce, mnohdy až literárního přesahu, s jejichž užitím nepoleví ani v závěru, čímž (myšleno v dobrém) donutí čtenáře, aby byl nejen maximálně pozorný, ale také se obrnil značnou trpělivostí. Také místy nelze uniknout překlepům nebo více či méně bizarním slovním spojením (např. rostlinní konzumenti, zvířecí a rybí vzorky, kolagenové výtěžky...)

V úvodní kapitole je stručně představena historie Franků a merovejský pohřební ritus, což jsou velmi cenné pasáže dokreslující historický rámec zvoleného tématu. Za část, která má jisté rezervy, považuji podkapitulu o franském jídelníčku. S ohledem na to, že se zvolené téma otáčí kolem výživy, očekávala bych propracovanější exkurz do rostlinné a živočišné produkce, informaci o sběru rostlin nebo lovu zvěře, ať už na základě historických pramenů nebo začlenění některých výsledků bioarcheologických analýz. Pak by čtenář musel zůstat ušetřen věty „*Zdá se, že jako zdroje masa byly preferovány domestikované druhy*“ (str. 14) nebo hned navazujícího sdělení „*komodity jako mléko, vejce a sýry nehrály ve výživě majoritní populace dominantní roli, neboť jejich produkce byla výrazně nižší než dnes*“. Chtěla bych však v kladném slova smyslu vyzdvihnout snahu, jež byla vynaložena na přípravu části zabývající se kostním kolagenem a možnostmi jeho využití, stejně tak na představení obou stabilních izotopů.

Kapitola Materiál a metody je přehledně a logicky členěná a je potřeba ocenit především hodnotně zpracované části nejen o užitých metodách, ale především o hodnocení zchovalosti kostí a kvality vzorků. Navíc, ze všech zmíněných pasáží je navýsost patrné, že student aktivně konzultoval a přemýšlel o všech problémech, které vyplynuly ze špatné tafonomické zchovalosti antropologického materiálu, který měl k dispozici. Ještě bych se pozastavila u tří věcí, které jsem postrádala v oddílu věnovaném materiálu: a) merovejské pohřebiště a jeho okolí by si zcela jistě zasloužily důkladnější představení ve smyslu přírodních a hydrologických podmínek, zvláště v návaznosti na pozdější diskuzi, b) u rozdělení jedinců podle hrobové výbavy by neškodilo nabídnout více informací, např. podělit se o to, jak je konkrétně definován průměrný hrobový inventář, c) zvířecí kosti vybrané jako background pro izotopová měření jsou nevhodně determinovány pouze do čeledi či řádu. Dochází tak k paradoxu, že v čeledi Bovinae mohou být ukryty vzorky pratura, skotu i ovce, Suinae prasat domácích i divokých a v řádu Galliformes se mohou potkat kur domácí i tetřev, přičemž je na první pohled zřejmé, že každý z těchto živočichů má jiné stanovištní a ekologické nároky, což následně snižuje vypovídatelnost naměřených hodnot (i ve vztahu k člověku) z takto zvolených vzorků. Ve

všech třech jmenovaných případech není ale jasné, do jaké míry se jedná o opomenutí autora nebo skutečnost, že mu nebyly potřebné informace poskytnuty.

V části Výsledky jsou přehledně nabídnuty intervaly naměřených hodnot stabilních izotopů, které jsou funkčně prezentovány také ve formě grafu a nechybí k nim věcný komentář. Nutno dodat, že počet vzorkovaných jedinců (81) je reprezentativní a srovnatelný se současnými zahraničními publikacemi obdobného zaměření. Úroveň práce v její výsledkové části posiluje nejen užití statistických metod, ale především stručné vysvětlení získaných hodnot, u nichž je jasné, že jim autor rozumí. Při komentování výsledků by bylo do budoucna dobré se vyvarovat některých sdělení, např. „*Ize s velmi vysokou pravděpodobností v souladu s archeobotanickými nálezy vyloučit významnou roli prosa ve výživě populace Le-Norroy-le-Veneur*“ (str. 35), pakliže takovéto poznatky makrozbytkové analýzy nebyly k dispozici.

Diskuze je poněkud rozsáhlejší (18 stran) a dle mého soudu by jí neuškodilo, kdyby byla o něco stručnější, ale přesto je při jejím čtení zřejmé, že se autor dokázal (byť i za cenu některých spekulací) vypořádat se všemi otázkami, které si kladl v úvodu. Za velmi hodnotnou považuji tu část diskuze, která se snaží o zasazení vlastních výsledků izotopových měření do kontextu raně středověké Evropy, neboť množství shromážděných lokalit vyžadující nastudování literatury takovéto šíře bývá v diplomových pracích spíše vzácnějším jevem a zaslouží si pochvalu.

Při čtení diskuze jsem narazila na informace, u kterých by neškodilo je rozvinout a dovoluji si položit následující dvě otázky:

1. Jaké druhy zvířete, navíc dlouhodobě, by museli lidé v merovejském období lovit, aby to ovlivnilo nižší obsah $\delta^{13}\text{C}$ v kolagenu jejich kostí? Jak se vzájemně liší hodnoty hospodářských a volně žijících býložravců v tomto období, jsou-li takové údaje k dispozici?
2. Některé archeozoologické studie z našeho geografického prostoru (6-7. století) jednoznačně potvrzují využití nezanedbatelného množství skotu, ovcí a koz k mléčné produkci, lze předpokládat, že by konzumace mléčných produktů mohla ovlivnit i hodnoty stabilních izotopů v kostech lidí v merovejském období a případně jak?

Závěrem musím konstatovat, že autorovi se podařilo naplnit vše, co si předsevzal a jeho práce přináší nesporně zajímavé výsledky, u nichž předpokládám, že budou publikovány, protože by byla velká škoda, kdyby tomu tak nebylo.

S ohledem na výše uvedené, diplomovou práci doporučuji k obhajobě a navrhuji její kladné hodnocení stupněm výborně (minus).